

Γράφει ο Θεολόγος – Εκκλησιαστικός Ιστορικός – Νομικός
κ. Ιωάννης Ελ. Σιδηράς

**Η Αλεξανδρούπολη (Δεδέαγατς), η Αίνος, το Σουφλί και το
Πόρτο Λάγος κατά την δεκαετία του 1910**

Η πόλη της Αλεξανδρουπόλεως ή Δεδέαγατς (DEDEAGATCH) ευρίσκεται πλησίον των ακτών του Θρακικού πελάγους και κατά τους χρόνους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αποτελούσε υψηλής στρατηγικής σημασίας λιμένα για τον αυτοκρατορικό οθωμανικό στόλο.

Κατά την δεκαετία του 1910 συνέχιζε να είναι η διοικητική και πολιτική πρωτεύουσα και έδρα του Σαντζακίου (διοικήσεως) Δεδέαγατς, το οποίο υπήγετο διοικητικώς στο Βιλαέτιον (Νομός) Αδριανούπολεως. Η πόλη της Αλεξανδρουπόλεως ήταν παράλληλα και δη δεύτερη εκκλησιαστική έδρα της Ιεράς Μητροπόλεως Αίνου, της οποίας εκείνη την περίοδο μητροπολίτης ήταν ο αείμνηστος Ιωακείμ Γεωργιάδης.

Η πόλη της Αλεξανδρουπόλεως συνεδέετο οδικώς και σιδηροδρομικώς με την Κωνσταντινούπολη και την Θεσσαλονίκη από τις οποίες απείχε 12 ώρες. Δια της θαλάσσης απείχε από την Καβάλα 8 ώρες.

Όσον αφορά στα όρια της πολιτικής και εκκλησιαστικής διοικήσεως του Σαντζακίου Δεδέαγατς, σε αυτό υπήγοντο 2 χωριά της διοικήσεως Κεσσάνης και 11 της υποδιοικήσεως Αίνου και Σουφλίου. Εκ των χωρίων της διοικήσεως Δεδέαγατς η Μάκρη με τα πέριξ αυτής μικρά χωριά και η νήσος Σαμοθράκη υπήγοντο εκκλησιαστικώς στην Ιερά Μητρόπολη Μαρωνείας.

Η πόλη της Αλεξανδρουπόλεως κατά το έτος 1910 αποτελείτο πληθυσμιακά από 2310 Έλληνες, 1542 Μωαμεθανούς, 369 Βουλγάρους, 325 Αρμενίους, 230 Ιουδαίους και 100 περίπου καθολικούς.

Στην πόλη λειτουργούσε 1 ελληνική εκκλησία με τρεις ιερείς, 1 βουλγαρική, 1 Αρμενική, 1 εβραϊκή συναγωγή, 1 καθολική και 2 τεμένη.

Εκπαιδευτική κατάσταση του Δεδέαγατς

Αναφορικά με την εκπαιδευτική κατάσταση του Δεδέαγατς γνωρίζουμε ότι στην ελληνορθόδοξη κοινότητα λειτουργούσε η επτατάξια Αστική σχολή Αρρένων με 430 μαθητές και 5 διδασκάλους, το ελληνικό Παρθεναγωγείο που ήταν εκτατάξιο και σ' αυτό φοιτούσαν περίπου 133 μαθήτριες στις οποίες δίδασκαν 6 διδασκάλισσες. Στο δε ελληνικό νηπιαγωγείο της κοινότητος δίδασκε μια διδασκάλισσα και τα νήπια ανήρχοντο περίπου σε 130.

Στην πόλη της Αλεξανδρουπόλεως λειτουργούσαν επίσης μια τουρκική σχολή με 200 μαθητές και 4 δασκάλους, μια βουλγαρική με 46 μαθητές και 2 δασκάλους, μία αρμενική με 50 μαθητές και 2 δασκάλους, μία εβραϊκή με 30 μαθητές και 1 δάσκαλο, και τέλος μια καθολική με 25 μαθητές, στους οποίους όμως εδίδασκαν οι καθολικοί ιερείς της πόλεως.

Σωματεία της πόλεως

Τα Σωματεία της πόλεως ήταν ο ελληνικός Σύλλογος Φιλομούσων, η ελληνική Λέσχη, ο Ελληνικός Μουσικός Σύλλογος και η Οθωμανική Λέσχη του Νεοτουρκικού Κομιτάτου, η οποία ιδρύθη κατά τα ο έτος 1908 όταν

δηλαδή ανήλθαν στο πολιτικό προσκήνιο της παρακμάζουσας τότε Οθωμανικής αυτοκρατορίας οι Νεότουρκοι ή Νεοθωμανοί.

Διοικητικές – πολιτικές και λοιπές αρχές

Οι διοικητικές – πολιτικές και λοιπές αρχές της πόλεως ήταν ο Μουτεσαφίρης (πολιτικός διοικητής), ο στρατιωτικός διοικητής, ο μουδίρης των έμμεσων φόρων, ο αρχηγός της χωροφυλακής, ο Διευθυντής της αστυνομίας, ο λιμενάρχης, ο τελώνης, ο αρχιλογιστής, ο δήμαρχος, ο δημοτικός μηχανικός, ο δημοτικός ιατρός, ο δημοτικός κτηνίατρος, ο επόπτης των δημοτικών φόρων, ο διευθυντής του υγειονομικού κέντρου, ο μουδίρης του ταχυδρομείου και ο μουδίρης του τηλεγραφείου. Ο υπεύθυνος της υπηρεσίας του δημοσίου οθωμανικού χρέους ήταν ο μουδίρης της πόλεως, ο οποίος συνάμα επόπτευε και την Δημόσια Εταιρεία για το μονοπάλιο του καπνού. Στη δε διοίκηση του «Ανατολικού Σιδηροδρόμου» ήταν υπεύθυνος οθωμανός επιθεωρητής.

Στην Αλεξανδρούπολη λειτουργούσε Αυστριακό και Γαλλικό ταχυδρομείο, Στρατιωτικό και δημοτικό νοσοκομείο, το υποκατάστημα της οθωμανικής αυτοκρατορικής Τραπέζης, της Τραπέζης της Θεσσαλονίκης και υποκατάστημα της Γερμανικής Ανατολικής Τραπέζης. Τέλος στο Δεδέαγατς είχαν την έδρα τους τα προξενεία της Αγγλίας, Αυστροουγγαρίας, Γερμανίας, Γαλλίας, Ελλάδος, Ιταλίας, Περσίας και Ρωσίας.

1. Ἀλεξανδρούπολις.—Μερικὴ ἀποψίς. Alexandrople.—Les bains de mer.

Εμπορεπαγγελματίες του Δεδέαγατς

Οι εμπορεπαγγελματίες του Δεδέαγατς ήταν οι εξής: έμποροι αλεύρων, εργοστασιάρχες αεριούχων ποτών, αμαξηλάτες, ανθρακέμποροι,

αντιπρόσωποι εισαγωγών – εξαγωγών, ασφαλιστές ζωής, ασφαλιστές θαλάσσης, ασφαλιστές πυρός, ιδιοκτήτες ατμομύλων, εξαγωγείς βαλανιδίων, βιβλιοπώλεις, βιβλιοδέτες, χαρτοπώλεις, γαλακτοπώλεις, έμποροι σιτηρών, μεσίτες σιτηρών, έμποροι ακατέργαστων δερμάτων, δικηγόροι, εκτελωνιστές, έμποροι ελαίων και σαπουνιού, έμποροι αποικιακών, έμποροι κασμηρίων και ετοίμων ενδυμάτων, έμποροι ναυτικών ειδών, έμποροι υφασμάτων, εμπορομεσίτες, εμποροπλοίαρχοι, εντολοδόχοι, εστιάτορες, ζαχαροπλάστες, έμποροι αποθηκών ζύθου, ιατροί, εξαγωγείς καυσοξύλων, έμποροι καπνών, ιδιοκτήτες καφενείων, οινοπώλεις, ιδιοκτήτες εργοστασίων οινοπνεύματος, παντοπώλεις, πανδοχείς, ποδηλάτες, πράκτορες εταιρειών ατμοπλοϊκών, ράπτες, έμποροι σιδήρου και σιδηρικών, σιδηρουργοί, σιτέμποροι, τραπεζίτες, τυπογράφοι – λιθογράφοι, εξαγωγείς τυριών, φαρμακοποιοί, χρυσοχόοι και ωρολογοποιοί.

Αίνος – Σουφλί – Πόρτο Λάγος κατά τις αρχές του 20ού αιώνος

Η Αίνος

Η Αίνος (Enos) υπήρξε Βυζαντινή Πόλη και κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας ήταν η πολιτική και διοικητική έδρα του ομώνυμου Καζά, ο οποίος υπήγετο διοικητικώς στο Σαντζάκιο Δεδέαγατς και στο Βιλαέτιο (Νομός) Αδριανούπολεως. Παλαιότερα είχε μεγάλη εμπορική κίνηση επειδή ως λιμήν εξυπηρετούσε στην κίνηση των εμπορευμάτων προς τις μεγάλες πόλεις της Ανατολικής Θράκης. Απώλεσε όμως την εμπορική σημασία αυτής ως λιμένος από την στιγμή που κατασκευάστηκε η σιδηροδρομική γραμμή Δεδέαγατς.

Στις αρχές του 1910 διαβιούσαν στην Αίνο 2.960 κάτοικοι και υπήρχαν περίπου 500 οικίες. Ο Καζάς Αίνου αποτελείτο από 18 χωριά, εκ των οποίων τα 11 κατοικούνταν από Οθωμανούς που ανήρχοντο συνολικά σε 2.720 και τα υπόλοιπα 7 από Έλληνες Χριστιανούς που ο αριθμός τους έφθανε τους 2.105. Ο αρχές, πολιτικές-διοικητικές, της πόλεως ήταν ο Καιμακάμης (πολιτικός διοικητής του Καζά), ο πάρεδρος της δημαρχίας, ο επόπτης των φάρων του λιμένος, ο υγειονόμος και ο αρχηγός της τοπικής αστυνομίας.

Στην Αίνο επίσης είχαν την έδρα τους τα προξενεία της Γαλλίας και της Ιταλίας.

Από την πόλη έλαβε και τον τίτλο αυτής η Ιερά Μητρόπολη Αλεξανδρουπόλεως.

Στην πόλη υπήρχε και λειτουργούσε εταιρεία μονοπωλίου καπνού και οι κυριότεροι επαγγελματίες της Αίνου ήταν οι εξής: αγγειοπλάστες, χειριστές γεωργικών μηχανών, παντοπάλεις, εδωδιμοπάλεις, έμποροι, παραγγελιοδόχοι, φαρμακοποιοί και έμποροι μανιφατούρας.

Η κωμόπολη του Σουφλίου

Η κωμόπολη του Σουφλίου (Soufli) ήταν η πολιτική και διοικητική έδρα του ομώνυμου Καζά και υπήγετο διοικητικώς στο Σαντζάκιο (διοίκηση) Δεδεαγάτς και στο Βιλαέτιο Αδριανουπόλεως. Εκκλησιαστικώς η κωμόπολη του Σουφλίου υπήγετο στην δικαιοδοσία της ιεράς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου, της οποίας Μητροπολίτης, την περίοδο εκείνη, ήταν ο αείμνηστος καθηγητής της Εκκλησιαστικής ιστορίας εν Χάλκη Φιλάρετος Βαφείδης.

Οι δε τοπικές πολιτικές και διοικητικές αρχές της πόλεως ήταν ο Καϊμακάμης(πολιτικός διοικητής), ο διευθυντής (Μεμούρ) της αγροτικής τραπέζης, ο αστυνόμος, ο αρχηγός της χωροφυλακής, ο ανακριτής της εισαγγελίας, ο δικαστής, ο συμβολαιογράφος, ο πλημμελειοδίκης, ο δήμαρχος, ο διευθυντής των ταχυδρομείων και τηλέγραφων, ο μουδίρης του δημόσιου χρέους, ο διευθυντής της εταιρίας μονοπωλίου καπνού και ο σταθμάρχης.

Στον Καζά Σουφλίου διαβιούσαν 12.000 κάτοικοι, οι οποίοι προ πάντων καλλιεργούσαν καπνό, σταφύλια και τα περίφημα Σουφλιώτικα κουκούλια μεταξιού. Κάθε Σάββατο γινόταν λαϊκό παζάρι στο οποίο έφερναν τα προϊόντα τους έμποροι από τα 80 πέριξ χωριά. Η δε ετήσια εμπορική πανήγυρη πραγματοποιούνταν την 9η Μαΐου και διαρκούσε τρείς ημέρες.

Στην κωμόπολη του Σουφλίου λειτουργούσαν δύο Ορθόδοξες Ελληνικές Εκκλησίες και ένα Τζαμί. Από τα τρία Ελληνικά σχολεία της Ελληνορθόδοξου κοινότητος, το ένα ήταν το επτατάξιο παρθεναγωγείο. Λειτουργούσε επίσης και ένα Τούρκικο σχολείο.

Τα κυριότερα προϊόντα που εξήγαγαν οι Σουφλιώτες ήταν τα περίφημα κουκούλια μεταξιού, ο οίνος, ο καπνός, τα δημητριακά, το τυρί, τα κρέατα, το βαμβάκι, το σισαμέλαιο, τα ακατέργαστα δέρματα, τα μεταξωτά κεντήματα, τα μαλλιά αιγών και προβάτων και οι μεγάλες ποσότητες καρπουζιών και πεπονιών.

Οι κυριότεροι επαγγελματίες του Σουφλίου ήταν οι εξής: αλευροπάλες, έμποροι αποικιακών, γραφείο αποστολών, αργυραμοιβοί, αρτοποιοί, αρχιτέκτονες, υπεύθυνοι ασφαλιστικών εταιριών, ιδιοκτήτες ατμόμυλων, δικηγόροι, έμποροι δημητριακών, ιατροί, εστιάτορες, έμποροι αιγών και προβάτων, ιχθυοπάλες, καθηγητές, έμποροι καπνού, έμποροι μεταξιού, κουρείς, κρεοπάλες, μαίες, εισαγωγείς μεταξόσπορου, μεταξουφαντουργείς, έμποροι γεωργικών μηχανών, έμποροι ξυλανθράκων, έμποροι καρυοξύλων, οδοντίατροι, έμποροι οίνων, παντοπάλες, έμποροι ιχθύων, ράπτες, σηροτρόφοι, έμποροι ραπτομηχανών, σιδηρουργοί, τραπεζίτες, έμποροι τυριών, έμποροι σησαμελαίου, υποδηματοποιοί και ωρολογοποιοί.

Πόρτο Λάγος

Το Πόρτο Λάγος ήταν ένα μικρό χωριό που υπήγετο διοικητικώς στον Καζά και στο Σαντζάκιο Γκιουμουλτζίνας. Ευρίσκετο πλησίον της λίμνης Bourrou (Βιστωνίδας) και αποτελούσε τον οργανωμένο λιμένα της περιοχής δια του οποίου πραγματοποιείτο το διαμετακομιστικό εμπόριο στις πόλεις της Γκιουμουλτζίνας και Ξάνθης.

Οι αρχές, πολιτικές και διοικητικές, στο Πόρτο Λάγος ήταν ο λιμενάρχης, ο αστυνόμος, ο μουδίρης, ο υγειονόμος, ο αντιπρόσωπος της εταιρίας του μονοπωλίου καπνού και ο εκπρόσωπος του τοπικού Καιμακάμη.

Το τελωνείο που λειτουργούσε στον λιμένα ήταν πολύ οργανωμένο και οι υπηρετούντες σε αυτό ήταν ο διευθυντής, ο λογιστής, ο ταμίας και ο επόπτης επί των φάρων. Στο χωριό, παρόλο που οι κάτοικοι του ήταν περίπου 200 – οικίες που είχαν την έδρα τους τα υποπροξενεία της Αυστροουγγαρίας και της Γαλλίας. Λειτουργούσαν επίσης και οργανωμένες γραμμές ατμοπλοϊκών εταιρειών. Τα δε ταχυδρομεία ήταν δύο, το της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και της Αυστρίας. Οι επαγγελματίες, τέλος, του Πόρτο Λάγος, ήταν οι εξής: ιδιοκτήτες εταιρειών ασφαλίσεως ζωής, πυρός, θαλάσσης και ατυχημάτων, παραγγελιοδόχοι, ιδιοκτήτες ξενοδοχείων, ιχθυέμποροι και εστιάτορες.